

Şol kartanyň aýdýanlary

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Şol kartanyň aýdýanlary ŞOL KARTANYŇ AÝDÝANLARY

Erdogan Ysraýylyň ýer giňeltme syýasatyny görkezýän jedelli palestin kartasyna ýene ünsi çekdi.

Karta mende şu soragy döredýär: «Dünýäde Gazze ýaly näce sany garamaňlaý şäher barka?»

Şu günler dilden düşürilmeyän «Gazze» hakynda näme bilyäris? Oturymly taryhy baş müň ýyldanam owalyna baryp direýän şäheriň gürrüni gidýär.

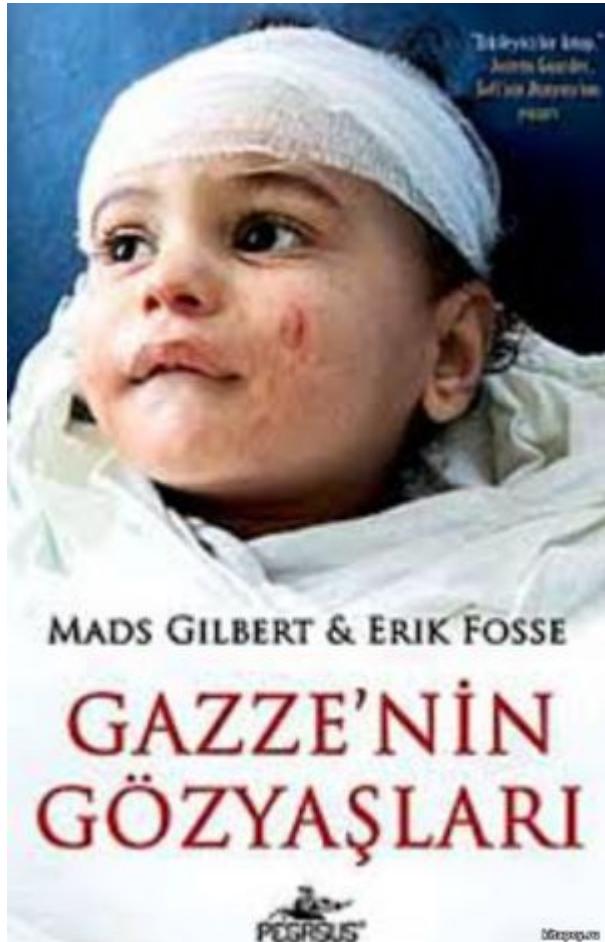
Gazzäniň ady b.e.önüki XV asyrda Müsüriň patşasy Tutmos III-niň harby ýazuwlarynda geçýär. Şäher 350 ýyllap Müsüriň golastynda boldy.

Bu ýerleden kimler gelip-geçmändir?.. Mysal üçin, müsür agalygyny soňlandyran asly aziýaly kengan giksoslary...

Palestinalaryň b.e.önüki XII asyrda Kritden sebite göçüp gelendigi çak edilýär. Olar Anadolyny, Kipri, Siriýany ýer bilen ýegsan edenden soñ Müsüri basyp aldylar. Müsürliler tarapyndan yza serpikdirilenden soñ Palestinanyň günorta kenaryndaky Tel-Awiw bilen Ýafanyň arasyndaky zolaga ýerleşdiler. Biri Gazze bolan baş şäherden ybarat konfederasiýany – Pentapolisı gurdular.

Palestinalyalar sebitde ornaşmaga başlady welin, goňşularly – asly şumer gelip çykyşly ysraýylogullary bilen uruşdy. Hemise ýeñildiler. B.e.önüki X asyrda bolup geçen Ýehuda we Ysraýyl

patyşalygy bölünenden soñ palestinalylyar täzeden garaşsyzlyklaryny gazandylar. Iki patyşalyk gaýtadan uruşmaga başlady. Gürrünimizi şu ýerde kesip, biz Gazzäniň taryhyna dolanyp geleliň...

* * *

Yzyndan Gazzä persler geldi.

Aleksandr Makedonskiý Müsure barýan ýolda boýun egmän goranan iň soñky şäher Gazzäni zordan basyp aldy. Şäheriň ýasaýjylary öldürildi, diri galanlary ýesir alyndy. Makedonskiý Gazzä çölde ýasaýan ýerli arap beduinleri getirdi. Soñra bularam ençeme ýyllap özara çaknyşyp geldiler.

Gazze Hasmon jöhit döwletiniň patyşasy Aleksandr Ýannay tarapyndan basylyp alyndy. Apollon ybadathanasyna gaçan 500 senator öldürildi...

Soñra rimlileriň sebite aralaşmagy bilen palestin-ysraýylogullary çaknyşygy soñlandy. Gazzä parahatçylyk aralaşdy.

Rim imperiýasynyň dargamagynyň yzyndan Gazzet Gündogar Rimiň, onuňam yzyndan Wizantiýanyň golastyna girdi. Hristian

ýepiskoplygy guruldy. Paganistik ynanja eýe Gazzede 396-njy ýyl bilen 490-njy ýyl aralykda apostol Porfiriý döwründe hristianlyga geçmeler artdy. (Ysraýylyň soňku bombalamalaryda bu ady göterýän buthana-da ýykyldy).

635-nji ýylда muslimanlar «Raşidin» goşuny bilen Gazzäni eýeledi. Gazze bu goşunyň basyp alan şäherleriniň biridi. Şäherde Hezreti Muhammet pygambareriň (s.a.w) atasynyň mazarynyň bardygy rowaýat edilýärdi). Yzyndan...

Abbasylar geldi, fatimiler geldi... (Fatimi döwründe Gazzede shaýyçylyk höküm sürýärdi, Selahaddin Eýýuby şäheri eýeländen soň sünni ynanja girildi).

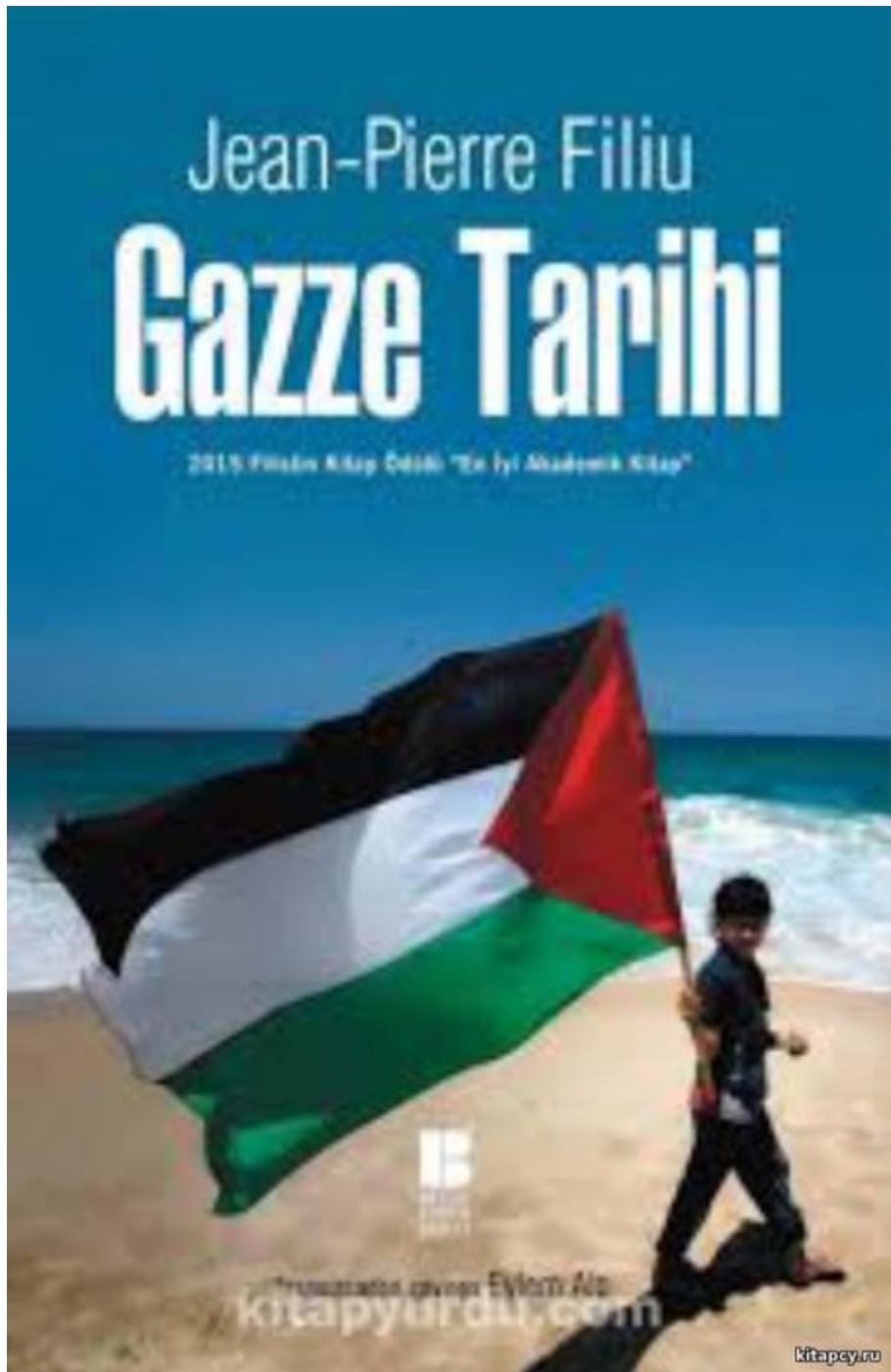
Gazze haçparazlaryň, ybadathana rysarlarynyň san-sajaksyz çozuşlaryna uçrady, her gezegem haraba öwrüldi.

Gazze mongol çozuşlaryna-da uçrady...

Yzyndan musliman gullar – mamlýuklar geldi. Olar haçparazlaryň sürgün eden jöhitleriniň şähere dolanyp gelmegine rugsat berdi.

Diňe basybalyjykly ýörişleri däl, Gazze şol döwür ýer yranmalaryny, sil joşgunlaryny, çekirtge çozuşlaryny, garrahassa keselini hem başdan geçirýärdi.

1516-njy ýylда Osmanly Gazzäni düzümine birikdirdi.

* * *

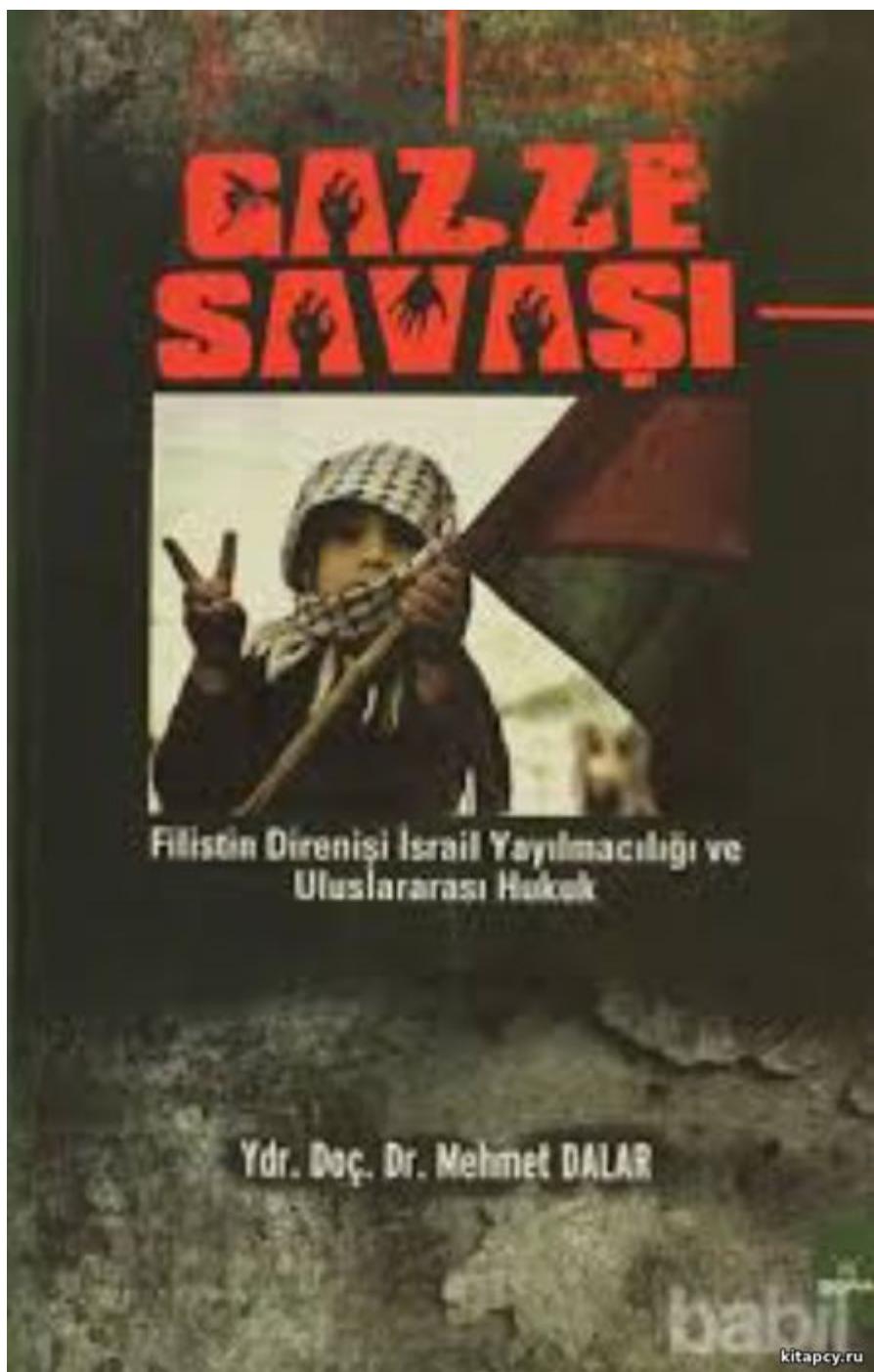
Osmanly döwründe Gazze altın döwrünü ýaşady. Munda şäher häkimi Ridwan paşa dinastiýasynyň köp hyzmaty bar.

Osmanlynyň çağşama döwrüne girmegi bilen XIX asyryň birinji ýarymyndan başlap Gazze Kawalaly Mämmedaly paşanyň basyp almagynda Müsüriň golastyna girdi.

Birinji jahan urşundan soñ Gazze 1917-nji ýylda iñlis güýçleriniň eline geçdi.

1948-nji ýylyň Arap-Ýsraýyl urşunyň yzyndan Müsür tarapyndan basylyp alyndy.

1967-nji ýyldaky «Alty günlik uruşda» Ysraýylyň eline geçdi. Gazze 1993-nji ýyldaky Oslo gepleşikleriniň yzyndan Palestin hökümétine berildi.

2006-njy ýylyň saýlawlaryndan son «El-Fetih» bilen «Hamasyň» arasynda ýaragly çaknyşyk bolup geçdi, «Hamas» Gazzede häkimiýeti ýarag ulanmak arkaly ele saldy. Müsür we Ysraýyl garşy blokada girizdi.

«Hamas» bilen Ysraýylyň arasyndaky uruş şugünkisi ýaly mydama-da dowam edip geldi...

Erdoganyň elindäki karta meň ýadyma şulary düşürdi.

Soner YALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 13.10.2023 ý. Taryhy makalalar